

~~Nf. 20.~~

DE
OPTIMA METHODO
LINGVAS IN PRIMIS SANCTAM
DISCENDI

COMMENTATIO ACADEMICA

AD AVDITORES

AVCTORE

M. GODOFREDO PROFE

FRANCOFVRTANO

AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINI

IN REGIA FRIDERICIANA

ADIVNCTO.

af.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
LITTERIS HENDELIANIS.

DE
OPTIMA METHODO
LINGVAS IN PRIMUM SANCITAM
DISCENDI

COMMENTATIO ACADEMICA

AB AUDITORE

ACADEMIAE

M. GODOFRIDO PROFF

PHILOSOPHO

MAJORE PRAEFECTO

IN REGIA FRIDERICIANA

ACADEMIA

HALLAE MAGDEBURGICAE
LITTERIS HEBRIDICIS

S Y N O P S I S.

Studium linguarum utilissimum est. §. 1.	Harum enarratio continuatur. §. 9.
Molestiæ cum eo coniunctæ a quibusdam frustra medicina paratur. §. 2.	Consilium huic linguæ operam navandi quale esse debeat? §. 10.
Duplex linguas discendi ratio. §. 3.	Ordo eam discendi qualis? §. 11.
Commoda linguas per usum discendi. §. 4.	Studium grammaticæ Ebrææ commendatur. §. 12.
Incommoda hujus methodi. §. 5.	Lectio sacri codicis præsertim cursoria quomodo instituenda. §. 13.
Difficultas studii grammatici. §. 6.	Alia circa eandem monita. §. 14.
Idem tamen commendatione non destituitur. §. 7.	Lectio sacri textus accurata non negligenda. §. 15.
Affectiones linguæ sanctæ. §. 8.	Conclusio. §. 16.

§. I.

Studium linguarum utile.
 Tsi linguarum noticia non ipsam veri bonique scientiam comprehendat, neque ille, qui cogitationes suas variis variarum linguarum verbis exprimendi, vel res saltem diuersorum populorum terminis significatas intelligendi habitu gaudet, inter eruditos ideo locum mereatur; a) eam ta-

A 2 men

a) Linguarum multarum ostentatione admirabandos quidem aliorum

men utilissimam esse, atque necessariam, si is, qui praesens est, rerum, doctrinaeque status rite consideretur, affirmare nemo dubitabit. *b)* Non quaeris tellus omnia gignit; neque a patria

rum oculos in nos convertere, nostrumque animum miserè inflare solemus; Verum, qui rite rem pensat, infelicitates potius ex tanta linguarum varietate generi humano obortas deplorabit; quam ut gloriolam hinc capi posse sibi persuadeat. Grauius satis hac dere pronuntiat meritiſſimus Theologus A. H. FRANKIVS In den propädeuticis, darinnen Studiosi Theologia Sprachen lernen sollen sie nicht gedencken, daß sie um deswillen schon Theologi sind, wenn sie Griechisch und Ebräisch verstehen; sondern sollen vielmehr auch ihre Sprachen Collegia zu einen höhern Nutzen führen. Lect. Paracet. Tom. II. pag. 325. Hinc MORHORFF. *Polybistor.* Libr. II. Cap. IX. Linguas SCIEN- TIARVM VEHICVLA appellat, & SENECA Epist. 88. scribit: *Sapientia non est in litteris: res tradit, non verba; & nescio an certior memoria sit, quae nullum extra se subsidium habet.*

b) Merito dissentimus in eo a SENECA quantum enim commodum humanae mentis facultas res distincte representandi ex vsu verborum nanciscatur, vel inde patet, quod sine illis neque vniuersales ideæ neque ratiocinia rite formari, & cum aliis communicari possunt. Quam multa sunt ad sapientiam ex monumentis historiae, & viva aliorum traditione petenda? Adeo sapientia externis signis carere nequit: ut quantum ad virtutem conducit ipsa doctrina, tantumdem ad doctrinam cognitio loquelæ faciat. Cum autem horum signorum ab antiquissimis inde temporibus tanta sit diuersitas, ut vnus homo quidem omnium cognitionem adsequi nequeat. Eo saltem enitendum est, ut vtilissimas dialectos nobis cognitatas reddamus. Wie viel Sprachen heut zu Tage in der Welt sind, ist nicht auszumachen; doch sind ihrer unstreitig mehr, als daß sie ein Mensch alle sollte lernen können. Es sind auch die wenigsten nöthig. Wer außer seiner Mutter-Sprache, Lateinisch, Griechisch, Hebräisch,

V

tria nostræ terminis omnes sapientiæ thesauri concluduntur. Exterarum gentium quoque laboribus utendum, veterumque monumenta euoluenda sunt, quia rerum tum humanarum, tum diuinarum cognitio amplior longe, quam, vt vnica ætas ad eam ementiendam sufficere possit. Verum nemini hos scientiarum fontes adire licet, nisi linguarum tum antiquarum, tum hodiernarum peritia satis instructus sit. Hanc quidem non sine sudore, & singulari temporis impendio comparari posse res ipsa loquitur: operæ tamen hac in re pretium esse illi solum negant, qui vel veteres spernunt, & recentiores tantum legunt, *c)* vel patriæ ciuiumque amore fascinati peregrina auersantur, *d)* vel denique tum antiqua

A 3

scripta,

bräisch, und Frangösisch versteht der kan Sprachen gnug. Ob ich ihn wol darum nicht tabeln wil, wenn er auch noch andere dabey gelernet hat. STOLLE in Histor. der Gelehrtheit p. m. 80.

- c)* Cui illud oppositum est monitum quod GROTIUS, NICOLAO HEINSSIO iter literarium facienti Parisiis dedisse commeratur. Cum enim hic GROTIUM & PEIRESCIVM in horto conueniret, & cur adesset? interrogatus respondisset, se nihil in votis habere aliud, quam edoceri, qua ratione aque doctus, euadere posset, ac uterque ipsorum esset, PEIRESCIVS subridens GROTIUM, responsionis provinciam remisit, qui LEGE VETERES, inchoauit, SPERNE RECENTIORES, ET ERIS NOSTER.
- d)* Hunc populorum genium facete describit Mr. de NEVILLE: *Cbaque peuple est porté de préjugé, & d'inclination à suivre uniquement sa langue maternelle, & il en tient l'acquisition préférable à toute autre nouveauté. Témoins les Turcs, qui soutiennent, qu'il n'y a que leur seule langue, qui soit de bon usage en ce monde, qu'en Paradis on parlera Arabe, & que le jargon de Persans leurs mortels ennemis est réservé pour l'enfer. Témoin encore cet Espagnol, qui assuroit, que sa langue étoit tellement propre pour le commandement,*

scripta, tum aliena vernaculæ linguæ idiomate donata æque commode legi, & intelligi posse sibi persuadent, quam authentica. Etsi enim hoc in humanis libris quodammodo fieri posse concedatur; aliam tamen rationem esse diuinarum tabularum dudum perspexerunt ii, qui pretium his dignum statuere didicerunt. Cæcutiunt omnino omnes, qui mysteria diuina tum veteris, tum nouæ æconomiae explicare, aliisque tradere sine græcarum ebræarumque literarum cognitione instituunt. Quis riuulos turbidos limpidiſſimo fonti præferre, & aliorum auctoritati sese subicere sine detrimento potest? e)

§. II.

dement, que Dieu s'en seruit, lors qu'il fit desense à Adam de manger d'un des fruits du Paradis terrestre; que le serpent séduisit Eve en Italien le plus persuasif de tous les langüages, & que notre premier pere s'excusa en françois, qui lui fournit les termes les plus propres, dont il pouvoit former une excuse.

e) Audiamus hac de re nostrum LUTHERVM Tom. II. Altenburgensi p. 808. Ja sprichst du, was ist uns aber nütze Griechische und Ebräische Zungen zu lehren? Könten wir doch wol Deutsch die Bibel und Gottes Wort lehren, die uns gnugsam ist zur Seeligkeit. Ja ich weiß wol, daß wir Deutsche müssen immer Bestien und tolle Thiere seyn und bleiben, wie uns die umliegende Länder nennen und wir auch wohl verdienen. Mich wundert aber, warum wir nicht auch einmal sagen: Was sollen uns Seiden, Wein, Würz und der frembden ausländischen Waaren, so wir doch selbst Wein, Korn &c. nicht allein die Fülle haben zur Nahrung, sondern auch die Rür und Wahl zu Ehren und Schmuck. Ich weiß fürwahr! daß wer die Schrift predigen sol und auslegen, und hat nicht Hülfe aus Griechischer, und Hebräischer Sprache, und sol es allein aus seiner Mutter-Sprache thun, der wird gar manchen schd-

§. II.

Conquerimur iuste, linguarum studio optimam ætatis nostræ partem veritatis inquisitioni eripi, superiorem mentis facultatem, cui iudicandi officium est, herculeo, qui vocabulis discendis impenditur, labore infirmari, & sero satis rerum meditationi assuescere. *Quoties auditur illud vulgatum? Es ist gut gnug in ein Carmen, in eine oration, man nimt es da so genau nicht. An zu existimas nihil ex consuetudine adbareve animo in iis casibus, vbi distincte agendum esset? f)* Cui autem malo ii quidem frustra mederi videntur, qui vel linguam quandam vniuersalem eruditis exoptarunt, eique componendæ operam, studiumque suum appulerunt. *g)* Vel linguam quandam naturalem sibi fingunt, cuius ope reliquæ nullo

Nimia linguas discendi molestia. Cui a plerisque frustra medicina patur.

schönen Fehlgrif thun, denn ich erfahre wie die Sprachen über die maßen helfen zu lautern Verstand göttl. Schrift. Conferantur omnino cautela, quas B. RAMBACHIVS ad abusum versionum euitandum suppeditat in Hermeneutica sacra L. III. Cap. VIII. §. XV. p. 658. seq.

- f)* Sunt verba Cel. BVLFINGERI in Dilucidat. Philos. p. 272.
g) Vt de illis maniacis nihil dicamus, quibus linguarum incognitarum intelligentia via extraordinaria derepente orta est. Quis enim talia expectabit? Memorabile interea exemplum huius rei habet de homine gallo le FEVRE dicto FRANCISCUS VAYERVS Tom. 2. Operum Gallicorum pag. 657. qui Candanensi, Anglico, Tupinabarum lingua appellatus per somnum promissime iisdem respondit. Expergetactus autem de ante actis nihil nouit. Hoc præter Episcopum Anglum D. WILKINS cuius libro in hunc finem contexto inscriptio hæc est: *An Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language*, Lond. 1688. in fol. LEIBNIZIVM in primis tentasse constat, quippe qui in Felleri Otio Hannoverano p. 147. *Si vna, inquit, lingua esset, accederet in effectus generi humano tertia pars vitæ; quippe qua linguis impenditur.*
 Audia-

VIII

nullo negotio addisci, & intelligi possunt. *b)* Vel denique memoriae vires subleuatum iuerunt, variaque adminicula mne-

Audiamus de hoc instituto vitae LEIBNITIANAE enarratorem dignissimum: *Il ne s'agissoit point non plus de reduire les peuples à une seule Langue, & de les engager à ne parler vniquement que celle là; le dessein seroit chimerique, & quand meme on en viendroit à bout, il ne subsisteroit pas uraisemblablement fort long tems. Mais le plan de M. Leibnitz estoit d'imaginer une Language Philosophique de Caracteres Reels, qui au lieu de nom exprimassent les idées, qui fussent clairs & faciles & pussent seruir du moins aux Gens de Lettres de diuers pais. Pour cet effet il auoit arrangé une espece d'Alphabet des pensées humaines, qu'on trouua dans ses papiers apres sa mort, & il auoit chargé un jeune homme de mettre en ordre des definitions de toutes les choses: Travail immense, herissé de difficultés, & presque inepuisable. C'est-là tout ce que nous sauons du plan de M. Leibnitz parce qu'il ne nous est parvenu aucun echantillon de sa methode, lui-meme ne se proposant de la produire, que quand il l'auroit mise dans l'état de perfection, qu'il souhaitoit, Mais quoiqu'il se soit appliqué à cette recherche des l'an 1730 sa vie dissipée par cent diuerses occupations n'a pas été assez longue pour executer ce dessein.*

b) Hanc Ebraëam esse HELMONTIVS in libello: *Alphabeti vere naturalis hebraica delineatio* credit, de quo LEIBNITIVS in Ep. ad Hermannum von der Hardt scite iudicat: *In Dn. Francisco Mercurio Helmontio plurimum est ingenii, coniecturas subinde peracutas habet, & licet mea sententia nimium Cabbale, & apicum mysterioris tribuat, ego tamen soleo, ne hæc quidem plane contemnere, cum aliquando immixtum sit aliquid metalli melioris.* vid. Epist. Leib. Tom. III. p. 354. ex edit. Dn. M. Rorthold. Lipsiæ 1738. Cum Helmontio consentit WAGENSEIL in Synops. Hist. Vniuersal. P. I. p. 264. Quibus num annumerari iure possit Cass. NEVMANN ob hieroglyphicam, quam vocibus Ebraeorum tribuere non dubitauit, significationem hic non definimus. Vid. de hac hypo-

thesi

mnemonica suppeditando linguarum studia facilitare conati sunt. Etsi enim artis mnemonicae circa linguas discendas maxima esse debeat utilitas; (*siquidem in iis disciplinis, in quibus e connexis omnia principiis legitime concipi possunt, eius auxilio vti absolum est atque superuacaneum*) parum tamen commodi inde sperari potest. Ridicula namque, & ad decipiendum fere comparata est eorum iactatio, qui vel vno mense, vel intra tridum, vel vnica hora idioma quoduis addisci posse Thraſonis more promittunt? *i*) Neque tamen laudabilem eorum laborem omnino reiicimus, qui vel per aptam primitiuorum cum deriuatis dispositionem, *k*) vel per harmoni-

thesi Ven. D. MICHAELIS Dissertat. elegantissima, de *Vocum seminibus, & literarum significatione hieroglyphica*. De Iacob. BÖHMIO denique ille scriptorum Bohemianorum amicus affirmat: *Etsi nullam unquam didicerit linguam peregrinam, ope tamen naturalis linguae ad earum notitiam peruenisse, ita, vt eas intelligere, & pronunciare potuerit sine difficultate*. In der gründlichen Untersuchung derer von Herrn M. Fricken dem Jac. Vöthmen angedichteten Zrthümer pag. 17.

i) Copiose de his disputat MORHOFIVS citato loco, interque eos praeter summum suae aetatis philosophum Rogerium BACONEM, Io. Caramuelem LOBKOWITZIVM refert. Iudicare autem non possumus de Io. ZECHENDORFFII fursæ Instruction, wie man die Ebraische, Syrische, Arabische, Türkische Sprache in weniger Zeit, und Stunden lernen könne, Hamb. 1641. in 4to. nec non de Alberti van HOLTEN Grammatica Cylindrica, cuius inventionem vtilissimam LEIBNITIVS in Epist. ad Amicum pronuntiat, quia vtriusque libri facultas data nobis non est.

k) Henricus SCHARVIVS vocabularium mnemonicum edidit, caracteribus rubris nigris & mixtis distinctum. Alii aliis imaginibus vtuntur. Sed haec vocum dispositio quia naturalem genealogiam exprimit, memoriam egregie omnino adiuvat, ita, vt per

monicam linguarum convenientiam laborem in acquirendis linguis fastidiose molestum sustentant. 1) Qui enim tum fundamentum huius artificii in similitudine tam diuersarum linguarum, quam deriuatorum cum primitiuis suis positum considerat, & reminiscendi facultatis indolem perspicit; ille hos auctores operam suam frustra nauasse, non affirmabit.

§. III.

*Duplex lin-
guas dissen-
deratio.*

Duplex potissimum via est, qua in linguarum studio incedere possumus, & solemus. Viraque tot commoda, quot incommoda; tot defensores, quot impugnatores habere

primitiua facillime deriuata omnia discantur. Etsi distitendum non sit hunc vocabulorum ordinem praesertim in lexicis nonnihil difficultatis creare tyronibus deriuationis uocum adhuc ignaris, si qua vox ab origine sua procul discedens euoluenda sit. Cui tamen incommodo facile occurritur peculiari indice, ubi primitiua, & deriuata ordine alphabetico sese excipiunt, qualem Cl. SCHOETGENIVS Lexico Pistoris a se edito adiecit, quod ue institutum, ut omnes Lexicographi etiam in sancta lingua imitentur, nobis quidem operandum uidetur.

¶ Etsi uniuersalem harmoniam linguarum nemo facile tentabit, quia omnes linguas nosse unius hominis non est; utilissimum tamen putamus coniunctis viribus in eam inquirere. Praeterquam enim quod linguarum studio singularis inde accedit iucunditas; historia praesertim hinc non leue commodum sperat. Quod ad Ebraeam linguam attinet, praeter SCHICKARDVM ob Lexicon Horologio Ebraico adiectum & Auctores Lexicorum Polyglottorum laudandus hic est Ludouicus THOMASSINVS, Presbyter. Orat. Paris. qui *Glossarium Ebraicum uniuersale*, quo ad Ebraicæ linguæ fontem fere omnes linguæ, & dialecti reuocantur Paris 1697. fol. instruxit. Idem scripsit librum Gallicum: *Methodus discendi & docendi utiliter, & ut Christianos docet, Grammaticam aut linguas.*

bere videtur; *m*) vt difficillimum omnino sit iudicare, vtrū palmam deferri oporteat. Neque dici omnino potest, vtra methodus præferri mereatur, nisi tum vtriusque natura, tum discrimen, quod linguas intercedit, iusta lance perpensum fuerit. Linguas in viuas, & mortuas dispeſci notum est, in illis studioso linguarum plerumque expeditum iter promittitur; in his circuitione, & longiore anfractu opus esse putatur. Illas magis ex vsu; has vero per artem discere tantum non omnes suadent. *n*) Per vsum autem linguam assequimur, si vel per conuersationem, & sermonem viuum, vel per lectionem librorum ista lingua consignatorum vocum, earum flexionis, & coardinationis cognitionem acquirimus. Illum si placet, vocare vsum viuum, hunc mortuum possumus. Coniung

B 2

iungī

m) Mr. ROLLIN in vtilissimo opere *la Maniere d'enseigner & d'étudier les belles lettres* inscripto Libr. I. Cap. III. hanc in rem ita scribit: *Faut il commencer par la composition des themes, ou par l'explication des auteurs? c'est ce qui fait plus de difficultés, & sur quoi les sentimens sont partagés. A ne consulter encore, que le bon sens & la droite raison, il semble, que la dernière méthode deuroit être préférée. Car pour bien composer en latin, il faut connoître le tour, les locutions, les règles de cette langue, & auoir fait amas d'un nombre assez considérable de mots, dont on soit en état de faire une juste application. Or tout cela ne se peut faire, qu'en expliquant les auteurs, qui sont comme un dictionnaire vivant, & une grammaire parlante, ou l'on apprend par l'expérience même la force, & le véritable usage de mots, des phrases, & des règles de la syntaxe.*

n) *In linguis quidem viuīs sine præceptorum grammaticorum vsu facile aliquis eos progressus facere potest, vt eas non intelligere solum sed expedite etiam loqui queat; at enim in linguis mortuis hæc via difficilissimus calcatur: ita sentit hæc de re B. RAMBACHIVS in Hermeneut. S. p. 387.*

iungi præterea vterque solet, quod vero in omnibus neque fieri potest, neque propter finem, quem præfiximus nobis, consultum est. Inquiramus in ea, quibus duplex hæc methodus sese commendet maxime, & quæ sint incommoda cum vtraque coniuncta.

§. IV.

*Commoda
linguas per
vsum discen-
di.*

Modus per vsum in primis viuum seu conuersationem linguæ cuiusdam notitiam comparandi facilius sane, & magis compendiosa est. Testantur hoc exempla hodiernarum linguarum plurima, vt Gallicæ, Italicæ, Anglicæ, quarum hac ratione fere sola facultas acquiritur. Cum enim in vnica lingua latina defudare videamus iuuenes plerumque vltra decem annorum spatium; eius tamen nonnisi balbutientem adipisci cognitionem; has e contrario plurimi intra anni vel minoris temporis decursum ita perdunt, vt nihil fere ipsis deesse videatur. Testatur idem memoriæ nostræ indoles, quæ illa facilius tenentur, quæ sæpius traduntur. Non igitur minori negotio vocum significatus, mutationes, & combinationes menti inhaerere posse videntur, quam per crebriorem singulorum repetitionem, quæ per exercitium loquendi, scribendique maxime promouetur. Accedit, quod vsum simul efficiat, vt vnicae linguæ constantius inhaereamus; quanta autem in constantia, qua plurium rerum imagines a mente arcentur, vis sita sit dici fere nequit. Confirmamur denique de eiusdem rei veritate per ipsius linguæ vernaculæ acquisitionem, quam quasi nullam laboris molestiam experientes primis pueritiæ annis imbimus, cuiusque cognitionem per naturalem quandam alios imitandi libidinem, admodum facilitari obseruamus. e)

§. V.

e) Præterea liquet: facilius linguam disci, si terminorum soni cum ipsarum

§. V.

Verum enim vero habet quoque hæc methodus sua incommoda non leuissimi momenti. Præter ea enim, quod in linguis vivis, quales sunt gallica, Italica, discendis maxime adiuuemur per vernaculam nostram, latinamque, ad cuius præsertim analogiam grammaticam reuocare, & examinare plerumque has solemus, ita, vt facilitas, qua acquiruntur, non a sola conuersationis methodo proficiscatur; hæc via magis ad pronuntiandum, quam scribendum sermonem apti euadimus. Maxime conspicuus hic est defectus, in iis præsertim linguis, quarum orthographia a pronuntiatione recedit. Sunt, qui promptissime gallico idiomate sermocinantur; sed ne vnicum quidem verbum literis legitime consignare sciunt. Deinde hæc methodus ab eo, quod difficillimum in linguis est, orditur, contra omnes, & primas bonæ methodi regulas. Triplex in linguarum studio datur perfectionis gradus, *intelligere, componere, eloqui*, prior facillimus; secundus difficilior; tertius summum apicem

*Incommoda
huius metho-
dodi.*

B 3

con.

ipsarum rerum, quas designant, immediata representatione in mente coexistunt, quod circa vernaculam locum habet, quam, vbi meris sonis alii soni coniungendi sunt. Hinc ipse morhorius a commendatione huius methodi etiam in linguis mortuis alienus esse haud videtur. *Vernacule*, inquit, sine magno negotio addisci possunt modo parentes, præceptores, famuli, & alii, cum quibus conuersamur, incorrupte loquantur. Quodsi græca ac Latina ea etiamnum methodo addisci possent, non tanto nunc apparatu opus esset, citiusque ad ipsas disciplinas transire possemus. Et famosus ille Cornelius AGRIPPA in Lib. de Vanitate scientiar. Cap. III. pro more Artem quoque Grammaticam perstringit: *Grammatica se recte loquendi artem iactat, sed falso, cum id ipsum longe melius discimus a matribus aut nutricibus mulierculis, quam a Grammaticis.*

contingit. Præstat autem a facillimo primordia capere, & sensim ad difficiliora progredi, quam per saltum ad supremum perfectionis fastigium euolare, quod semper sine periculo fieri nequit. *p)* Si præterea, quibus ex solo usu sermonis facultas est, copiose quidem lingua uti norunt, sed neque legitime interpretari, neque accurare componere, neque scite eandem eloqui callent. Usus variat, & ipsa memoria fallitur. Nisi ideo utriusque per generalem analogiam succurratur; vitia sæpe admitti possunt nobis ipsis non animaduertentibus. Incerti sumus in plurimis, *q)* neque quod maximum est, ullam allegare possumus rationem, cur hac voce utamur potius, quam alia; cur hac eam induamus forma, vel hanc plurium verborum instituiamus coordinationem; quod omnino incommodum grauissimum nobis esse vide-

p) Autor Medicinæ mentis P. 2. p. 192. scribit: *Cum semper a facillimis se ordiendum non satis quis poterit mirari, quare contra manifestam rationem vulgo a re difficillima, hoc est ab ultimo gradu in puerorum institutione initium fiat. Est autem huius rei ratio in promptu, quia omnes consuetudine ducimur, non sana ratione, & commissus hac in re errores, ut ut quis palparit, vix tamen emendarit. Præceptor quippe hac ratione superfedere multo laborare potest, nec aliud facit, quam ut exercitia latine reddenda discipulo proponat, reliquum, quod est temporis ipse otio transigit, sudante interim discipulo sibi soli relicto seseque in omnem miserè torquente formam.*

q) Apprime ad hanc rem facit exemplum *Friderici Vltici CALIXTI*. Hic vir cætera doctissimus, quia latinam linguam sine grammatica, didicisset, tanta semper in scribendo anxietate tantaque incertitudine vexatus est, ut nihil omnino in lucem publicam emittere auderet, quod non antea virgulæ censoriæ boni grammatici submissum fuerit. Vid. *Fr. Vltic. CALIXTI Memoria oratione parentali representata, & edita a Io. Fabricio.*

videtur, vbi accuratæ interpretandi leges obseruandæ, ipsaque interpretatio a dubiis vindicanda venit, adeo, vt hinc grammatices origo non inepte deriuari possit. r)

§. VI.

Quæ cum ita sint, præferendum alii existimant, artificiosum linguis operam dandi genus. Etsi enim hoc mole- *Difficultas studii Gram-*
 stum, atque diuturnum sit secundum illud: *facilius est, ali-*
quem trium facultatum fieri doctorem, quam bonum grammaticum, multo tamen accuratius viderur. Præcipuam Iu-
 ius methodi difficultatem in terminis grammaticis sitam esse
 putamus, quorum quia ingens copia est, vt non sine ærum-
 na notitiam eorum assequi possimus, retardant omnino ipsi-
 us lingue studium. Sunt præterea *grammaticæ suæ abstra-*
ctiones aque ac metaphysicæ, & multæ regula syntaxeos plus
difficultatis habent, quam theoremata mathematica, quæ quan-
 tum pueritiæ ad talia nondum assuefactæ negotiū facessant,
 facile conici potest. Præsertim, si per solam memoriam
 eadem capere miseri homunciones coguntur, cum tamen
 fatiis euidentis sit, abstracta intellectus magis, quam memoriæ
 auxilium postulare. Hinc anxietas illa, qua puerilis ætas
 in scholis grammaticis vexatur; Hinc nimium tempus,
 quod in iis teritur: Hinc rædium, quod creatur erga gram-
 matices æque ac reliquarum artium studia: maxime si ex-
 orbitans orbiliorum seueritas, pœnæque cruentæ accedunt.
 Quantus labor exantlandus in tot declinationibus latinæ, &
 græcæ

r) Etsi enim vsus antiquissimus linguarum doctor sit; contenti tamen illo vel vetustissimi linguarum cultores esse noluerunt; sed, vt accuratior sermonis institutio esse posset, grammaticam artem maxima industria excoluerunt. Vid. vossii *Aristarchus s. de Arte Grammatica* Libr. I. Cap. IV. nec non *Præfatio*, quam SCIOPIVS *grammaticæ philosophicæ* præmisit.

græcæ linguae, cum omnibus suis heteroclitis, monoptotis, dyptotis, & reliquis? Alia est mutatio substantiuorum, alia proponitur adiectiuorum, alia præscribitur pronomini- bus. His vero omnibus nondum absoluitur doctrina de nomine tanquam prima sermonis parte, sequitur præter adiectiui mutationem per gradus, sexus discrimen. Quot regulae hic? quot exceptiones a regulis? quot singularum regularum lineæ sine nexu, & similitudine soli memoriae Herculis maiori labore mandandæ? Ordo deinceps ad verbum ducit, cuius maior adhuc, quam nominis difficultas est, si ea, quam grammatica monstrat, via incedas. Coniugatio verbi non solum amplior, quam declinatio nominis est, sed diuersitas illius quoque maior, quam huius, si aliter actiua verba aliter passiva flecti observes. Quanta varietas præteritorum & supinorum? quot denique verba, quæ ad paradigma reuocari omnino nequeunt? De syntaxi non opus est, vt plura dicamus, quam prolixa ea enim sit, quam in plurimis ambigua neminem latet. *†*) Adeo vt quaedam habere videatur, quæ per regulas tradi nequeunt: *Grammatici enim certant, & sub iudice lis est*, vnde apud optimos scriptores quaedam occurrunt, quæ regulis syntacticis non vsque quaque respondent, & ideo constructiones ad sensum appellantur. *†*)

§. VII.

- †*) RHENIVS, cuius syntaxis fere omnium maxime in vsu fuit, agmen centum septuaginta septem regularum educit, cui trecentas præterea exceptiones subordinat; bone Deus! qualis farrago.
- †*) Bene QUINCTILIANVS *Instit. Orat. Libr. I. Cap. VI. Non cum primum homines fingerentur analogia cælo dimissa formam loquendi dedit; sed inuenta est, postquam loquebantur, non ratione nititur, sed exemplo.*

§. VII.

Et si igitur linguarum per grammaticam institutio rædii plena, atque ampla nimis sit, tamen non desunt, quæ ad commendationem eius afferri possunt. Ea enim, quæ commemorauimus incommoda fere omnia, vel ab indole linguæ latinæ, & græcæ, vel a peruersa grammatices tractatione proficiscuntur. Latinorum, græcorumque linguas præ omnibus difficillimas atque copiosas esse, non opus est, vt demonstretur. u) Comparemus grammaticam latinam cum gallica, & quantum vtriusque discrimen sit adparebit. Sane eæ difficultates, quibus latini sermonis discipuli inuoluntur circa declinationem & genus nominum ope sex vocum monosyllabarum, quæ articulum gallicum constituunt simul superantur. Remanent illæ, quæ verbum, eiusque coniugationem contingunt triçæ, quæve linguis viuus cum illis demortuis communes esse videntur, in his tamen plures, quam in illis. Immerito ideo grammaticam solam acuculant ii, qui latinæ præsertim linguæ tantum temporis spatium, tantamque laboris molestiam impendi conqueruntur, cum ipsius linguæ quippe difficillimæ indoles talia requirant. Veruntamen inficias iri nequit, in ipsa institutione gram-

*Studium
Grammaticum
cum com-
mendatione
tamen non
deficitur.*

C

tica

u) Romani, quod ad copiam attinet, græco sermoni palmam tribuebant. Idem enim QVINCTILIANVS cit. loc. Lib. XII. Cap. X. Tanto est sermo græcus latino iucundior, vt nostri poete, quosius dulçe carmen esse voluerunt, illorum id nominibus exornent. His illa potentiora, quod res plurima carent appellationibus, vt ea necesse sit transferre, aut circumire: etiam in iis, quæ denominata sunt, summa paupertas in eadem nos frequentissime reuoluit. At illis non verborum modo, sed linguarum etiam inter se differenti-um copia est. Quare, qui exigit illam gratiam sermonis Autici, det mihi in eloquendo eandem iucunditatem, & parem copiam.

XVIII

rica diuersimode peccari. Quæ enim stultitia puero romanorum literarum rudi plane, atque experti regulas latino sermone conceptas propinandi; x) per quot ambages ducimur? vbi exoptatissima sese offerunt compendia, quæ repudiantur, quia a more consueto transuersum vnguem recedere religioni ducitur. Facilius ea, quæ Grammatica docet, disci possent, si non sine omni enucleatione iis memoria obrueretur, sed intellectui quoque suum in linguis remaneret officium. Quemadmodum enim grammaticæ parens est philosophia, quod si non aliunde, ex ipsis terminis grammaticorum constat, philosophice quoque doceri potest,

x) Hunc primum defectum in institutione linguarum non agnoscunt hodie tantum omnes prudentes, sed studiose etiam emendare cœperunt. In omnibus enim fere linguis vernaculis habentur grammaticæ Græcæ & Ebrææ. Germanicam de latina dedit Ven. LANGIVS, de Græca Excell. SCHULTZIVS, de Ebræa B. MICHAELIS. Quod institutum quoque probant Galli, nam post *Rolandum Marefiam*, Mr. TRIGNY composuit *Nouvelle methode pour apprendre facilement la Langue Latine*, & ROLLIN iam laudato opere hunc in modum de eadem re pronuntiat: *Il me semble qu'à present l'on convient assez généralement, que les premières règles que l'on donne pour apprendre le Latin doivent être en françois, parcequ'en toute science, en toute connoissance, il est naturel de passer d'une chose connue, & claire à une chose, qui est inconnue & obscure. On a senti qu'il n'étoit pas moins absurde, & moins contraire au bon-sens, de donner en latin les premières preceptes de langue latine, qu'il le seroit d'en user ainsi pour le grec, & pour toutes les langues étrangères.* Hinc, quod linguæ sanctæ Ebrææ præsertim gratulamur, fere apud omnes populos occidentales sermone vernaculo conscriptæ institutiones eius existant. *Hispanice eas dedit Mart. del CASTILLO Lugd. 1676. 8. Belgice EVERHARD van der HOOGHt Amstel. 1686. Anglice PHILIPPVS LEVI EX-IVDAEVS, Lyon 1705.*

potest, eoque modo, vel cum linguarum studio eius, quæ potissima est animo facultas, iudicii nempe emendario coniungi posset, & mens a primis scholis grammaticis ad eas, quarum in omni eruditione tanta est utilitas, abstractiones asuefieri. 1) Maior præterea regularum adhibendus est selectus, vt neque tyronibus omnes sine discrimine obruderentur; neque per exceptiones sæpe leuissimas, & quarum cognitio vsui optimo talium magistro relinqui sine detrimento posset, ambiguae & intricatae redderentur. Ordini grammatico quoque haud nimis inhærendum est, quia hic neque in libris, neque in sermonibus locum inuenit, sed per quæstiones ordini declinationum, & coniugationum contrarias memoria sedulo exercenda. Vocabulorum significatus e lexico vel vocabulario addiscuntur quidem per confuerudinem, sed ad modum incommode. Ea enim plerumque in eiusmodi libris occurrunt, quæ tam parum ex vsu sunt, vt priusquam aliquando vel in auctorum lectione, vel in sermone occurrant, eorum aliquoties potuerimus obliuisci. Præstat voces iucundis, atque utilibus sententiis inclusas tyronibus proponere. 2) Quæ si rite obseruentur, præcipua,

1) Aureum hinc est monitum sæpe nobis laudati QUINCTILIANI In-
stitut. Orat. Libr. I. Cap. IV. *Ne quis igitur tanquam parua fastidiat grammatices elementa. Non quia magna sit opera consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semiuocalium numerum, mutarumque partiri. Sed quia interiora velut sacri huius aduentibus apparebit multa rerum subtilitas quæ non modo acuerè ingenia puerilia; sed exercere altissimam quoque eruditionem, ac scientiam possit.*

2) Spectat huc præter aliorum laudabiles labores, Mercurius bilin-
guis, hoc est: *Noua facilisque ratio Latine vel Belgice lingue (quæ pro Italica in hac editione subiecta est) mira verientem annuntia-*

pua, qua hæc methodus sese commendat, prærogatiua est, non accuratam tantum, sed solidam quoque nostram linguarum cognitionem reddi. aa) Cum enim omnis soliditas in
eo

addiscende. Quem Grosippi vel Scioppii Rudimentis grammaticæ philosophicæ, Amstel. 1686. adiectum inuenio, cuiusque auctor Ioannes BATEVS equestri familia ortus Hybernus est. Hic enim 1614. Madriti exspirans artem suam Scioppio commendauit, cuius ideo præfatio opusculo præmissa videatur. Vbi ita inchoat: Singula vocabula, vti facile memoria mandantur, ita celeriter excidunt. Harum ergo sententiarum auctor circiter quinque millia vocabulorum latinorum ex Lexico excerpta coniunxit, vt 1141. enunciationes siue sententias inde conficeret, quod recte iudicaret, fore vt eas tanto facilius percipiant animi dociles, teneantque fideles, quod duorum hic adminiculorum vsus sit, Memoriae scilicet, & Dianocæ, siue mentis aut discursus, quem vocant, vel saltem compositionis & diuisionis, in qua facile vnius partis recodatio partis alterius memoriam inducit. Vocabula excerpti triam generum, quorum alia vocat Quotidiana, alia Fundamentalia, alia Rara.

aa) Contradicit his quidem, vt MORHOFFVS testatur; Auctor libri Gallica lingua conscripti, sed in anglicam versi, cui titulus est: *An Examen of the Way of teaching the latin tongue to little children by use alone.* Sed satisfactum ipsi est ab Illustri HEINECCIO in Fundamenti stili cultioris: *Cauetibi, inquit, persuadeas, ex vsu tantum & loquendi consuetudine ad latinæ linguæ facultatem posse perueniri, tantum enim abest, vt hoc fieri possit, vt potius inde nasci solet inquinatum illud, ac sordidum dicendi genus quo monachi maxime, nec non Poloni, & Hungari delectantur.* Ex instituto SANCTIVS quoque in Appendice Mineræ demonstrat lat. linguam non ex colloquiis discendam esse. Vbi inter alia hæc sunt: *Quis ludi magister non subinde discipulis crepat, loquere vel male vel bene cum Me? Tanta est stultorum hominum ignorantia, tanta peruersitas & pertinacia! At ego apud quem pluris est recte*

ralis-

eo consistat, ut ea, quæ scimus, ex vniuersalibus legitime deducere possimus principiis, sane in linguis grammatica efficit soliditatem, quatenus generalem analogiam tradit, ad quam omnia in sermone tanquam ad amissim examinari debent.

§. VIII.

Progrediamur ad specialem tractationem de lingua sancta huius enim & præstantia & necessitas inter omnes eminet. Non alienum a nostra disquisitione esse putamus, ante omnia quasdam linguæ ebrææ proprietates afferre, ut eo facilius, quam meditamur, institutio procedat. Est igitur hæc præ omnibus reliquis primo ob ANTIQVITATEM veneranda. Tradit non solum res gestas rum humanas tum diuinas verustissimas, sed ipsa quoque antiquitatis gloria excellit. Primæuam quidem esse, post tot egregios viros,

B 3

qui

rationis pondus, quam multorum præscriptum assero, nihil pestilentius posse inueni lingua latine cupido euenire, quam aut verbis latinis effutire cogitata aut loquentium profluente interesse. Quicumque enim aliquando peritiam linguæ latinæ assécutus est, Petrum BEMBYM dico, aut OSORIVM, aut nostrum PESCIANVM non loquendo, sed scribendo, meditando, Itali ideo imprimis sermonis Latinos etiam cum doctis viris sedulo euitant quemadmodum ERASMVS Lib. 8 Apophtheg. testatur: Itali hac ratione duci videntur, quæ licet pulchre calleant latine, tamen vix vnquam adduci possunt, ut in familiari congressu latine loquantur. At si quando compellit necessitas, dicunt exacte quasi de scripto. Noui Venetia Bonardum Ocularium ciuem Florentinam, cuius historias, si legisses, dixisses asterum Sallustium, aut certe Sallustii temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum latine loqueretur. Subinde interpellabam: Surdo loqueris, vir præclarè! vulgaris lingue vestratis tam sum ignarus, quam Indicæ. Verbum latinum tamen nunquam quini ab eo extrudere.

qui in hoc argumento vires ingenii sui strenue exercuerunt, demonstrare neque volumus, neque per instituti praesentis rationem possumus. *bb*) Id saltem ingenue confitemur, quia pluris apud nos est vnicum spiritus sancti verbum, quam millia argumentorum humano ingenio effictorum; sententia illorum subscribere non posse, qui ante diluuium iamiam, & turris Babelicae exstructionem plures non tam dialectos, quam diuersas omnino linguas contra euidentissima verba Gen. XI. 1. 6. 7. 9. fabulantur. *cc*) Sed eam quae sola ante haec tempora in usu inter homines fuit, Ebraeorum linguam fuisse, verisimillimum nobis videri. Secundo si quid est in orbe ob singularem numinis PROVIDENTIAM CONSPICV-

bb) Singularis exstat Io. BUXTORFII (quantus autem Vir!) *dissertatio de lingua ebraeae origine & antiquitate*. BRIANI WALTONI, THOMAE HAYNE, STEPHANI MORINI & aliorum commemoratione superse- dere possumus, siquidem summa diligentia a Cel. LÖSCHERO in *Commentar. de Caussis L. Ebraeae* pag. 13. & qui primus nominandus B. WOLFFIO, cuius praematuram cheu! mortem res literaria quam maxime deplorat in *Bibliotheca Ebraica* P. II. pag. 622. & IV. p. 312. & in sequentibus passim reseruntur.

cc) Hanc sententiam sedisse R. ELIENI, Io. LEVSENIUS in *Philol. Ebr. Diss.* 18. testatur, in eamque cedere Cel. HERMANN VON DER HARDT non dubitat, mentem suam in epistola ad Leibnitium hac de re sequentem in modum exprimens. *Ante diluuium Mosaicum, quae fuerit linguarum conditio vix desinetur. Plures existisse in orbe linguas nemo negabit, qui meminerit, homines iam tum per totum orbem fuisse dissipatos ac disseminatos. Quo casu ob locorum distantiam, & aeris calique differentiam necessario variatae sunt linguae, aut linguarum dialecti. Ante Diluuium Mosaicum non pauciores, quam hodie linguas in orbe auditas puto, sed longe diuersas. Confer. praeterea Praeceptoris & Patroni nostri Vener. MICHAELIS Commentatio Apologetica in pericopam illam Mosaicam Gen. XI. 1-9. Hal. 1727. 8.*

SPICVVM diuinam hanc dialectum id esse asserimus. Ea, quæ Deus creauit, vnice ad sui nominis honorem conseruat. Quid igitur magis prouidam conseruatoris curam participare potest, quam sacratissima de cultu diuino dogmata? Quemadmodum vero thesauri custodia sedulam loci, & vasculi, quo continetur ille, requirit inspectionem; ita hæc lingua cui mysteria veteris teconomix commendata sunt, iisdem prouidentix singularis documentis illustris est, quæ in ipsa veritatum diuinarum conseruatione, & propagatione admiramur. Quot linguæ in orbe exstiterunt hac recentiores, quarum ne characteres quidem supersunt? Huius vero notitia ad nostram seram vsque peruenit ætatem. Quam pretiosum id propter *κεφάλαιον* nunquam satis deamandum! Tercio hæc lingua omnium est SIMPLICISSIMA. Simplex ea est, si formam eius externam, simplicior longe, si internam consideres. Literarum ductus lineolis vel perpendicularibus, vel transuersis vel vtrisque conflantur; vocales mera puncta sunt, quibus non datur simplicius. Verborum radices omnes bysyllabæ, vel exsententia NEVMANNI, quem in eo sequitur Ven. LÖSCHERVS biliteræ. Fundamenta & præcepta grammatica quod attinet, quanta in iis breuitas sine omni tamen defectu! Nulla hic declinationum difficultas, nulla sexus in nominibus distinguendi ambiguitas, nulla coniugationum, quippe quæ vnica est, amplitudo, nulla insuper particularum farrago studiosum sancti huius idioma-tis anxium tenet. In syntaxi denique omnia adeo prona sunt, vt paucissimis comprehendi præceptis possint.

§. IX.

Quarto Ebraea lingua omnium maxime ANALOGICA, CERTA, & SOLIDA est. Quod in linguis diu impossibile visum est, vocum mutationes e generalibus deriuat

Continuatur

re principiis post ALTINGIVM B. DANTZIVS in Ebræa locum habere sole clarius demonstraui. dd) Omnis flexio siue nominis, siue pronominis, siue verbi, siue particularum ex punctorum mutationibus pronissime fluit. Hæc autem optime ex hypothesi morarum vtilissima, & sedis tonicæ diiudicatione intelligi potest. Conqueruntur quidem alii de anomalia huius sermonis grammatica, logica & nescio qua alia. Vocales, clamitant, variantur in infinitum, accentuum & notarum diacriticarum positus sunt admodum irregulares. In nominibus, & verbis ingens est anomalorum copia, in his enim verba alia sunt gutturalia, alia defectiua, alia quiescentia. Significatus denique vagi immo contrarii nonnunquam sunt. Verum enim vero adeo Ebraismus anomalorum expers est, vt nisi per similitudinem cum alia quadam lingua viua grammatici talia finxissent potius, quam vt eadem accurate rimando ad analogiam reducere studuissent

ea

dd) Quorum virorum vestigiis nuperrime inhaesit Vir Ven. Patro-
 nis modeste colendus *Martinus DIETRICH Prof. Theologus Fran-
 cofurtanus* in eradito Opusculo *Nexus Philosophicus Grammaticæ
 Ebrææ*, Francof. 1739. Plane ideo iis ad stipulari nequimus, qui
 linguam sanctam sine vocalibus discere facilius suadent. Hi ce-
 nim sunt, qui nodum secundo laboris compendium sibi inuenis-
 se falso persuadent. Quorum comparatum fuit studium *Fran-
 cisci MASCLEFFI* in *Designatione Grammaticæ Ebrææ nouæ, ad Ebræ-
 am aliasque orientales linguas antiquas non habita vocalium ra-
 tione descendas*. Quam deinde opus ipsum grammaticum a pun-
 ctis aliisque inuentis Masoreibicis liberum secutum est. Qui ve-
 ro iustas eruditorum censuras non effugit. Conf. quæ disputat
 WOLFIVS in *Methodo Ebraismi noua*, Hamb. 1716 4to. nec non
 quos idem recenset egestatores in *Biblioth. Ebræa Tom. IV. pag.
 293. 294.*

ea omnino in scholis ebraicis penitus ignorarentur. *ee*) Non quidem negamus, in hac quoque lingua arbitrio communi sermonis fabro quaedam relinquenda esse; verum ea quoque, nisi valde tenues eius reliquiae essent, longe aliter diiudicari possent. Quinto ebraea lingua omnium FOECVNDISSI-

D

MA

ee) Quantum in lingua sanctae incertitudine, & anomalia hostes veritatis divinae praesidium sibi quaerant, vel SPINOSAE insania testatur, qui *Tractatu Theolog. Politico* Cap. VII. pag. 93. nescio quas inanes quarelas decantat. *Quia literae eiusdem organi permulentur; Temporum in verbis nulla habeatur ratio; sed iam praeteritum futuri & hoc illius participet significationem; quia denique nullas literas vocales habeant, nullis signis sermone distinguant, summam ubiuis in Ebraeo codice regnare ambiguitatem & Amphiboliam.* Quasi vero Ebraeus sermo vocalibus & Accentibus destitueretur, vel significatio verbi diuersa ratione temporum non per praefixum accuratissime definiatur. Sunt quaedam anomalorum speciem praeseferentia, quod figurarum in grammaticis plerisque amplissima tractatio inter alia edocet. Verum oscitantiae, & malefantis consilii eorum, qui linguae huius etiam quoad minutias accuratam peruestigationem inter inutilia numerant, hoc debetur, quod tam dedecens Ebraismo, & veritati divinae aspersa contumelia non vindicari hucusque penitus potuerit. Interim aequiuocationis maculam a lingua sancta abstergere inprimis Cl. GVSSETIVS laboravit in excellentissimo opere suo *Commentar. L. Ebr.* inscripto, hinc in prolegomenis eius ita hac de re verba facit: *Ante omnia aequiuocationem, quae multiplicitate significationum pullulat, maximum Linguae vitium esse semper arbitratus illud ab Ebraica abesse debere, & summa cura remouendum esse existimauit, ut praestantissima linguarum personam sustineret: Videlicet Lingua est signum signis constans. Signi autem officium est suo interuentu cogitationem desigere in conceptu rei certa. At donec conceptus per aequiuocationem relinquitur incertus; non res tibi significata est, aliudque desideras signum, quod ipsam tibi indicet.*

MA atque OPVLENTISSIMA est. Ad fecunditatem huius linguae laudandam non opus est iactitare rudera physica, antiquae historiae, legum, rituumque in ea obuia. ff) Horum enim indagatio magis ad ingenii lusum quam ad veritatis inquisitionem accedit. Ipsa suam opulentiam omnibus pandit, quibus interiora eius nosse volupe est. Vt vt exigua huius linguae fragmenta nonnullis tamen rebus exprimendis plusquam decem diuersos terminos destinant gg), ita vt non leuis sese difficultas offerat, inter tot voces homonymos emphasibus dignas differentias detegere. Vnde summa elegantia, & eloquentiae singularis in ESAIA (quo nemo nervosior) atque DAVIDE (quo nullus dulcior) vbertas incomparabilis? Vnde emphaticae dictiones in Prouerbiis Salomonis, & flumen orationis excellens in diuinis hymnis, si Ebraeorum lingua ieiuna plane, vt Clericus nugatur, & parum culta est? Sexto denique Lingua haec FACILLIMA est. Quis enim simplex, & nonnisi regulare dicendi genus difficultatis accusabit? Paucis sane, si recta methodo traditur, hic multa discuntur. Non enim nouis praecipis opus est in nomine, aliis in verbo, aliis in particulis. Omnia euentissima sunt, si punctorum mutatio rite pertractata, atque perspecta sit. Est quidem fecundissimus sermo, quo vsi sunt Ebraei; sed fuit talis potius: hodie enim non pluribus, quam quinque circiter millibus vocabulis integer Ebraismus absolvitur.

§. X.

ff) Quorum inuestigationem commendat. Ven. LÖSCHERVS in *Comment. de Causs. L. Ebr.* Libr. III. Cap. V.

gg) Paulus BERGERVS, qui peculiari schediasmate CLERICVM restituit, tenebris annumerat octo, quarendi alii decem, moriendi nouem, confidentie in Deum quatuordecim, remissioni peccatorum nouem, obseruantiae legis viginti quinque, fractioni octodecim peculiare dictiones.

§. X.

Tanta igitur diuinæ huius linguæ præstantia! tot egregiis radiat virtutibus, vt superuacaneum plane sit, alia amplius circumspicere argumenta, quorum quædam inepta, & ridicula viris vel optime meritis incidisse dolemus. Ipsa sefe quam maxime commendat. Inquiramus potius in optimam, qua ei studere decet, rationem. Primum atque præcipuum monitum, quod omnibus huius sermonis cultoribus satis commendari nequit, hoc est; ne leuem atque profanum ad idioma hoc percipiendum appellant animum. *Saueta lingua sanctam mentem & intentionem postulat.* Non quidem superstitiose hic agendum esse censemus pro more stultitiæ Rabbiniæ; sed ante omnia maximum beneficium gratissima mente agnoscendum (*hb*), quod Deus humano generi, & veritatis diuinæ imprimis discipulis exhibuit, cum inæstimabilem hanc voluntatis suæ clauem ad nostra vsque tempora conferuari, & cum luce euangelii e situ & pul-

*Consilium
linguam
hanc discen-
di. Quale!*

D 2

hb) Hinc beatus LVTHERVS huius linguæ culturam partem cultus Dei facit. *Est enim, inquit, eius lingue nullus alius esset vsus; tamen pro gratiarum actione discenda erat, quod pars quedam religionis, & cultus Dei est eam linguam docere vel discere, que sola, quicquid vsquam diuini est, docet. Auditur enim in ea Deus loqui, audiuntur sancti inuocantes & maximas res gerentes, vt studium, quod in hanc linguam discendam collocatur, missa quedam seu cultus Dei vocari possit. Quare serio hortor, ne eam negligatis; Periculum est, ne Deus hac ingratitude offensus priuet nos cognitione huius lingue.* Tom. III. Ien. Lat. fol. 444. Commentar. in Psalm XLV. & Tom. Altenb. p. 808. *Ben kein ander Nuz an der Sprachen wäre, solte uns doch das billig erfreuen, und anzünden, daß es eine edle feine Gabe Gottes ist, damit uns Deutschen Gott jeso so reichlich fast über alle Länder heimgesucht, und erfreuet.*

vere humanarum ineptiarum, quo diu satis oblecta iecit, erui
& produci concessit. Consilium ideo operam huic linguæ
consecrandi e grato, & modesto animo proficiscatur, ad co-
gnitionem mysteriorum diuinorum assequendam, non mise-
ram ostentationem ineatur; & cum intimo desiderio ea,
quæ Deus per seruos suos olim hominibus proposuit, audi-
endi executioni detur. Ea enim ratione non inuiles tan-
tum & ex critica leuitate profectas quæstiones captabimus,
sed ea, quæ fini nostro primario inferuiunt, vnice inuestiga-
bimus. Non linguæ huius arduum studium abiectum adeo,
& iis, qui theologi appellari dedignantur, indignum vide-
bitur; sed quemadmodum diuina rimandi omnibus artibus
superior, & nobilissima est; ita plures huius linguæ curam
suscipere non dubitabunt. (ii)

§. XL

Ordo eam
discendi.
Qualis?

Esti ordo in omni arte admodum extollatur, & vtram-
que facere paginam estimetur; in linguarum studiis tamen,
quod miramur, adeo altum de eo est silentium, vt ille in his
vel nullum inuenire plane locum, vel contra illum peccati
non posse videatur. Romanos prius græcum, quam ver-
nacu-

ii) Petr. CVNAEVS de Republ Ebræorum L. III. Proleg. hanc focoriam
ita perstringit: *Enimuero cum sacri codicis lectio non Theologis mo-
do, sed omnibus bonis viris, & presertim eruditis esse debeat incun-
dissima: quid aliud magis serio nobis agendam est, qui in hoc honesto
otio viuimus, nisi vt quam optime cognitus intellectusque nobis sit
is sermo, quo olim vsus ipse Deus est, cum priscos ecclesie rectores
suo dignatus est aliquo? Dicendum aperte est: Valde supine at-
que vsuante viximus: Hispanorum, Gallorum, & Italorum
verba atque voces discimus; vnã illam non intelligimus
linguam, quam profecto vnã didicisse operæ erat pretium;
quod si qui sunt, qui animum suum ad pulcherrimum hoc studium
applicant, admodum id sit plerumque perfunctorie.*

naculam didicisse linguam autor est *QVINCTILIANVS* *kk*). Non igitur frustra in linguis quoque ordinis haberi rationem censemus. Duplici autem modo in sermonis institutione ordinis obseruantia procedere potest; primum si cum ipsis scientiis illa comparetur, deinde si variarum linguarum ratione ordinis delectus habeatur. Consuetudo dura illa morum mater a linguarum studio primordia capessere, & harum cognitionem scientiarum culturae praepone re iebet. Hanc tantum non omnes caeco agmine quasi de re sua certi sequuntur. Sed hi fere sunt, qui quantam in cultura ingenii momentum situm sit, quantamue ipsum iudicium ad sermonis formationem utilitatem conferat ignorant. Linguae sunt opus memoriae, inquirunt, quae quia in tenera aetate tenacissima est, a linguis exercitatio scholastica proficisci optime videtur. Concedimus: sed iudicium non officit, verum proficit memoriae, & ipsa grammatica intellectus atque iudicii opem desiderat. Praestat ideo naturalem veri amorem in teneris mentibus iucundissimarum rerum enarratione fouere potius, quam sterili literarum syllabarumque farragine alacritatem earum retundere. Quod si linguarum ipsarum census ineatur, ab ebraea commodissime auspicia reliquarum incipi posse censemus. Est etenim haec facillima, aetate prima, & maxime regularis quae adeo annum aetatis vigesimum in iuvene expectare non opus habet. Non potest non maximum tedium erga linguarum culturam pueritiae excirari, si per vitiosum saltum ad Romanorum amplissimam, & intricatam dialectum primo ordine adducitur.

D 3

kk) Verba eius L. I. Cap. I. haec sunt: *A sermone graeco puerum incipere malo: quia latinum, qui pluribus in usu est, vel nobis nolentibus imbibet: simul, quia disciplinis quoque graecis prius instituendus est, unde & nostrae fluxerunt.*

ducitur. Vnde horror erga ebraeam linguam, quae planissima? unde timor inuictae difficultatis? si non ex eo proficiscitur, quod latinis scholis assuefacti iuuenes illius simplicitatem ex latina perplexitate meriantur. Facilius, & naturae conuenientius noui, & occidentalium populorum sermones ad ebraeam tanquam riuuli ad fontem suum reuocantur, quam si praepostere fontem, qui plerumque exiguus admodum est, ex rivulorum diffusionem iudicamus. Verum enim vero, quia quanta consuetudinis sit vis, plurimasque institutiones Ebraeae linguae latino idiomate conscriptas esse non ignoramus, consilii huius exsequutionem difficultate sua labore ingenue agnoscimus.

§. XII.

*Studium
Ebraeae gram-
maticae com-
mendatur.*

Per usum antiquissimae gentis sermonem discere uelle, neque consultum, neque possibile esse iudicamus. Diu iam haec lingua in mortuorum catalogo locum tenet, ille enim qui inter Iudaeos uiget ebraismus impurissimus, & ab origine sua limpidissima nimium quantum remotus est, ita ut ex conuersatione cum his biblicam dialectum assequi uelle stultissimum sit. Praeterea hanc methodum in ebraeis saltem literis sequi omnino dissuademus, quia linguae huius cognitionem non tam eo fine adquirimus, ut ea in sermone utamur; sed ut rite intelligere, atque interpretari sacras prioris codicis paginas ualeamus. Quam ob rem ante omnia ebraismi studiose enitendum est, ut accurata institutio grammatica adhibeatur, eademque de industria exacte perspecta reddatur. // Non sufficit sacrarum tabularum cultori, mutatio-

// Quod si in re euidenti quibusdam tamen dubia uisa auctoritatis, & testimoniis pugnandum sit, prodeant grauiissimi Theologi. Agmen ducat magnus ipse LUTHERVS: Hic ingenue in ser-
mon.

tationes vocum e paradigmatis perfunctorie percepisse; solidissime porius minimarum, quantum fieri potest variationum

mon. Conuiu. ita sibi proponit: *Wenn ich wiederum solte die Hebräische Sprachen studiren, so wolte ich die besten Grammaticos für mich nehmen, und lesen. Scriptura non potest intelligi Theologicè nisi intelligatur grammaticè* Sunt verba MELANCTHONIS. *Nihil sane grauius dici potuit, quam quod CHEMNITIVS pronuntiat: Non possumus esse custodes doctrine diuinitus repurgate, nisi grammaticam discamus & amemus.* Id quod Celeb. STOLLE in SCALIGERO non ferendum putat in *Histor. Erud.* p. 76. scribens: *(Dass er aber gemeynet, non aliunde dissidia in Religionè pendere, quam ab ignorantione Grammaticæ, das werden ihm wol wenig Theologi zu gut halten. Und komt mir Scaliger hierin fast eben so vor wie ein gewisser Mathematicus, welcher geurtheilet: Die Uneinigkeith grosser Herren rührete bloß daher, daß sie die Rechen-Kunst nicht verstünden.)* ex ore summi CHEMNITH profectum inuenimus, hic eam LL. Theol. Part. II. *Neglectus grammatices, inquit, omnium errorum fons est. Et amissa vera grammatica statim amissa est lux purioris doctrine, & cum nostro tempore restitueretur vera grammatica rursus restituta est puritas doctrine.* Consentit Doctiss. Anglus PRIDEAUX in *Leçt. de Cap. Relig.* p. 185. *Observarunt circumspècti, vix vnquam heresin aliquam aut errorem exercuisse Ecclesiam, quin e scripturæ apicibus aut neglectis, aut perperam intellectis duxit originem.* Hisce adiungimus B. GEIERVM qui iudicat: *Grammatica cognitionem negligere velle ex quorundam placito esse naudem permittere soli ventis non curata pyxide nautica.* Alio simili vritur D. KIMCHI in fine Grammaticæ Ebrææ. *Qui discit legem & non discit fundamenta grammatica est sicut arator, qui agit boues, & manus eius est sine baculo & stimulo.* Denique audiamus B. FRANCKIVM: *Dabey ist diese Erinnerung nöthig, daß ihr die Collegia Fundamentalia in Græcis & Ebraicis mit solchen Fleiß und Aufmerksamkeith zu halten, und auch eine*

ne

tionum ratio indaganda, & per generalem analogiam singularum distinctæ notiones efformandæ sunt. *Non inuidemus aliis, qui varia diuersarum gentium dicendi idiomata sine grammaticis ambagibus plene affectos sese esse gloriantur, fortunam. Altioris momenti nostra lingua est, quam ut eam forte fortuna nosse deceat.* Diuina veritatis res agitur, si vel in puncto quodam ambigas, vel omnino a grammatica seueritate recedas. Parua sunt & minutiis sæpe accensenda, sine quibus maxima tamen consistere nequeunt. *mm) Sine accurata grammaticæ notitia igitur legitima nulla interpretatio, nulla emphasum inuestigatio, nulla textus a barbarismis & solacismis vindicatio, nulla idiotisnorum cognitio versonumque diiudicatio esse potest. Breuibus sine eximio huius arvis adminiculo generales terminorum significatus, non ipsa lingua discitur.* Quemadmodum autem omnem linguarum institutionem quam breuissimam esse oportet; non grammaticæ censemus diu immorandum. Quis enim in atrio harere mallet,

ne jede Lection so zu reperiren habt, als ob ihr nimmer wieder Gelegenheit darzu erlanget würdet, damit ihr nicht so leicht wieder vergesset, was ihr gehöret, sondern die Fundamenta vielmehr so fasset, daß ihr auch andere darin unterrichten könnnet. Append. Id. Stud. Theol. p. 254.

mm) Optime GYSSETIVS in proleg. laudat: Minutiae sunt pars linguae, eademque saepe intima, dumque maiora vocabula materiam cogitationum crasse saepe exprimunt, haec cogitandi modum innuunt, adferunt acumen, ac viuidum quid spirant, genuineque exhibent pathemata animi: haec relationes rerum designant, haec orationis animae sunt, & periodorum initium, processum, finem, mutuosque nexus, ac periocharum ambitum dimetiuntur ac indicant. Nonne sibile minutiae sunt in horologiis, in textis aërum, earumque clausuris, in armis, vehiculis? Nonne minutiae sunt in indumentis aciculae, ligulae, globuli? adeo ea fors minutiarum est, ut sint magni in rebus momenti.

inallet, cum in penetralia pertingendum sit? *nn*) siccum & ieiunum grammaticæ studium est, nisi ad vsum & lectionem sacri codicis processio fiat, in primis cum ex ipsa lectione optima grammaticorum præceptorum confirmatio petenda sit.

§. XIII.

Lectionem autem Ebræi codicis sacri ipsam non promiscue suscipiendam esse omnes rati sunt, qui hac de re iudicare possunt. Diuersus in diuersis eius partibus stilus est, aliæ faciliores, aliæ difficiliore sunt, aliæ plano dicendi genere fluunt; aliæ sublimi & elegantissimo adscendunt; aliæ sæcunditate singulari & copia vocabulorum sese commendant; aliæ ob neruosam & emphaticam dictionem insignes sunt. Ordiantur ideo Tyrones a facillimis libris, quales sunt historici fere omnes præsertim ii, quos prophetas priores appellandi mos est. Hos excipiat Psalmorum lectio ob singulares in dicendo diuitias, & qui e prophetis maxime perspicui sunt. Denique ad difficiliore partes Iobum & reliquas aditus patebit. Præterea autem in ipsa sacrum textum legendi methodo notabile sese offert discrimen. Alia est accurata, alia cursoria vocatur, in hac maior festinatio, in illa singularis rerum verborumque consideratio obseruatur. Hæc soli vocabulorum significatui perspicendo inseruit, illa verborum superficiali versione non contenta e

Lectio S. codicis qua ratione instituenda?

E

vorum

nn) Duo plerumque hic calcantur auia, quæ ideo Doctiss. WOLFIVS sedulo euitare monet: *Rebus suis parum consilere existimandi sunt, qui in Grammatica tanquam in atrio lingue nimis diu hærent, ad cuius penetralia maturo vsu, & lectione felicitus pertingere poterant. Ad quæ tamen nec illi perueniunt, qui limen salu quasi superaturi in ipso limine offendunt, & extra grammaticam sapere sibi posse videntur.* Biblioth. Ebr. P. II. p. 621.

vocum adcuratori examine amphasēs eruit, ipsisque rebus lucem affundere nititur. Tertium denique quoddam fontem ebraeum prælegendi genus commemorari potest, quod, quia spurium omnino, & parum vrile est, miraberis, fere solum in scholis bene multis viguisse. Eius iure pauca commata integrum sæpe anni spatium sibi vindicant, & quo lentius processum, (retardato nempe progressu futilibus miniarum disquisitionibus, variisque interpretum sententiis cumularis) eo melius visum fuit. Quæ quidem ratione vana eruditionis criticæ ostentatio inuenit, vbi sese diffundere potest, calami imprudentum auditorum in excipiendis contrariorum interpretum opinionibus defatigantur, sed neque Ebraismi culturæ, neque veritatum diuinarum dilucidationi, neque vero auditorum commodo prospicitur. Estne hoc innutrire sacris verbis, quotquot ad sacra docendum aliquando admouendi sunt? Arcentur potius hoc modo S. literarum studiosi a fonte, & ad riuos humanarum cogitationum lutulentos deducuntur. Loco succulentæ scripturæ per scripturam explicationis sterilis methòdus ad verba diuina icuinas hominum opiniones colligendi fouetur. Inter singulares ideo nostræ ætatis felicitates referimus, quod in superioribus scholis integrum còdicem sacrum in fonte perlegendi detur facultas, ex hac enim festinante lectione insigne tam linguæ quam ipsi studio theologico emolumentum accedit. oo)

§. XIV.

oo) Quod beneficium studiosa iuuentus præsertim debet venerandis & B. Patribus Hallensibus conf. Laudata Appendix Id. Stud. Theol. pag. 255. hinc *yyvros* horum RABACHVS ad Cl. Dn. NEUBAVERVM ita olim, cum hic Gieslâm euocaretur, perscribebat: **Das vornehmste wird darauf ankommen, daß sie more Hallensi**

§. XIV.

Quanta facilitas in linguis discendis efficiatur per cre- *Monita cir-*
 bram, atque constantem lectionem supra a nobis iam osten- *ca eandem*
 sum est, & ii satis norunt, qui molestissimum atque diutur- *alia.*
 num laborem vocibus e lexico comparandis impendi neces-
 sarium experti sunt. Etsi igitur in eo præcipua lectionis
 cursoriæ sita sit utilitas, cauendum tamen est omnibus, qui
 hoc subsidio in linguæ sanctæ studio vtuntur maxime, ne res
 sacras verbis tanquam cortice inclusas omnino negligant.
 Nihil enim frequentius, quam vt cortici nimium in-
 renti nucleum contemnunt, vel parum curæ cordique es-
 se sibi patiantur. Quemadmodum autem hicce neglectus
 summam stultitiæ vim, quæ a vesania parum abest, declarat;
 ita nihil indignius sanctissimo verbo diuino cogitari potest,
 quam eiusmodi illud legendi ratio. Quis filius litteras a
 patre dilectissimo acceptas tam frigido animo perlegit, vt
 non nisi litterarum ductus consideret, vocabula, eorum stru-
 cturam, atque coordinationem examinet, & varias in scriben-
 di genere vel virtutes admiretur, vel vitia animaduertat.
 Vnice porius inquirat adfectum, ex quo verba epistolæ
 funduntur, atque res in eadem perscriptas summa attentio-
 ne respicit. Præterea rerum accurata consideratio ipsum
 memoriæ officium in tenendis vocum significatibus mirum
 quantum subleuat, atque promouet. Id igitur arbitror ap-
 prime hac in re vtile fore, vt sectio publicæ recitationi de-
 stinata in versione quadam fontem exacte reddente perlega-
 tur, singulis commatibus immorando, & cogitationem ad

E 2

sanctam

leni die Jugend sein in die fontes führen. Durch collegia
 Ebraica und Græca cursoriæ, daran es bisher hier ziemlich ge-
 fehlet. Conf. Hebrische Heb. Opser. Part. 20. p. 949.

sanctam linguam conuertendo cum tacito scrutinio, quænam verba eius huic vel illi rei conueniant. Eo enim modo rerum nexu perspecto minorem in verborum interpretatione experiemur difficultatem, deinde eo magis acuitur attentio, sicubi difficultates occurrere coniecimus. Non vero opus est, vt hanc lectionem sacri codicis festinantem quibusuis minutis retardari patiamur; ea enim quæ vel grammaticæ, vel philologicæ nondum satis perspecta omittuntur, vsus & frequens eiusdem lectio restituit, ita vt omnes sensim tenebræ dispellantur. Voces inprimis semel aut raro saltem occurrentes, quia memoria facile excidunt, in margine annotari maxime conducit, neque pœnitebit posteriora cuiusdam pensæ verba in vocabulorum indice repetitionis loco sæpius memoria recolere, vt eo firmitus inhaerere possint ea præsertim, quorum cognitione nos vsque dum destitui sentimus.

§. XV.

Etsi igitur commendari hæc sacri fontis lectio satis nequeat; duo tamen præterea sunt, quibus meo iure studiosi *Φιλεθεωσοι* sibi suisque rebus maxime consulent, primo si neque ad has acroases citius iusto properare, neque deinde in iis solis subsistere decernant. Quid, si quis omni grammatico apparatu destitutus e scholis ad academiam accedat, proficiet? cum festinare, & volare quasi constituit, vbi lente procedendum sit. *Μολε cuncta ministrat imperus*. Tædio non delectatione perfunditur animus, quem si in literarum ad syllabas collectione adhuc hæsitatio plenus est, integras voces transilire oportet. Τῷ ἀνεξιθῆς ἐβραίου γοῦτος ideo cum grammatica institutione exercitium analyticum coniungendum esse reor, vt ea ratione pronuntiatio linguæ reddatur promptior, & notissimorum saltem terminorum cogni-

cognitio eorumque flexionis frequentissima ratio obtineatur, sic enim bene discalceato demum ducem accelerato cursu euolantem persequi licebit. Deinde philologiæ sacrae studiosum superficiali & deproperata eiusmodi sacri libri tractatione contentum esse non decere censemus. Ad accuratam potius lectionem pergendum erit. Per hanc enim solam ad interiora sacrae philologiæ adyta adducimur, emphasibus erudiendis assuescimus, & qua ratione stilus sanctorum virorum ab omni labe, quam adspargere conantur eidem audaces critici, vindicari debeat docemur. Cum igitur ad hanc rem reliquarum orientis linguarum cognitio quoque apprime faciat, in iis hospitem plane esse pudori æque ducitur, ac cum maximo detrimento coniunctum est. pp) Quemadmodum vero cuiuslibet studii limites pro ratione status nostri externi, ingenii virium, & finis, quem præfixum tenemus, circumspicte constituendi sunt; ita in commendatione studii orientalis, quod quam late pateat neminem fugit, selectum ingeniorum habendum sedulo esse, res ipsa docet. Non enim cuius talem Corinthum adire licet, neque omnis eius culturam e re sua esse ducere

E 3

pos

pp) *leianum* enim ac vile videtur argumentum, quo vitur *evssetivus* in proleg. contra harum linguarum ad Ebraismi culturam utilitatem: *Se non credere Deum, vt a populo suo nobis que intelligeretur, onerare nos tot linguis discendis voluisse. Illam matrem esse harum, neque ab his verba vocesque desumpsisse, aut fari didicisse.* Nihil enim frequentius, quam vt matris indolem atque formam ex filiae facie moribusque iudicemus, quia hæc illi raro ab similibus invenitur. Deus non populo suo onus iniunxit, vt peregrinos sermones ad vernaculum intelligendum perdiscant, sed nobis hoc beneficium ad cognitionem verbi sui accuratam benignissime offert.

XXXVIII

possunt. Quam ob rem consiliis virorum prudentia eximia, & paterno erga nos affectu præditorum obsequi hic nunquam pigeat.

§. XVI.

Conclusio.

Hæc sunt, *Auditores Optimi!* quibus vos breviter compellere visum fuit. Disputatione de lingua græca superse-
deo, tum quia plura dicendo Vobis molestum fore vereor, tum quia meam, qualiscunque sit, operam commodare in hac huc usque per eos, quos philosophiæ & Matheseos partibus vobiscum consecraui, labores haud licuit. Pergite nunc, *Commilitones exoptatissimi!* ad sacrum fontem cum lætitia festinare. Nulla difficultas, quæ, vt vidistis huc vsque, leuis & fere nulla est, cursum vestrum retardet. Non præiudiciis, vel aliorum facordix exemplis solidam huius sanctissimi sermonis cognitionem impediri patiamini. Ponite fundamenta, his superstruite, & in ipsa codicis tractatione tanquam dignos oraculorum summi numinis scrutatores vos gerite; probe memores eorum quoque operam, qui linguarum studio scenum stipulamue imponunt, olim perituram esse, cum hæc igne illo exploratorio consumentur. Aurum sincere fidei potius, argentumue obedientix cum diligentia vestra linguæ huic dicata coemite. Quod reliquum est, nostris conatibus fauere, nostrumque Vobis inseruendi studium vestro fauore excitare ne desinat. Dab. e Musæo

1739. d. 20. Decembr.

Te 2608

ULB Halle
003 904 288

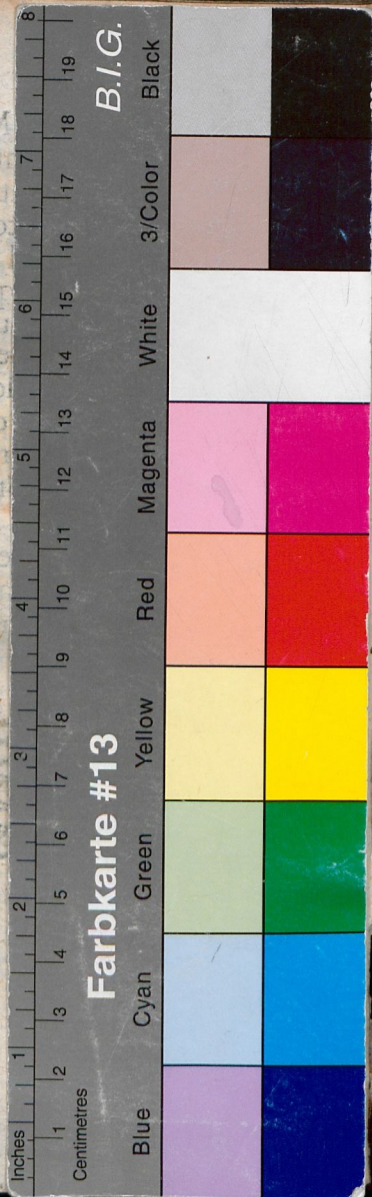
3

fr

Retw ✓

DE
OPTIMA METHODO
LINGVAS IN PRIMIS SANCTAM
DISCENDI

COMMENTATIO ACADEMICA

AD AUDITORES

AUCTORE

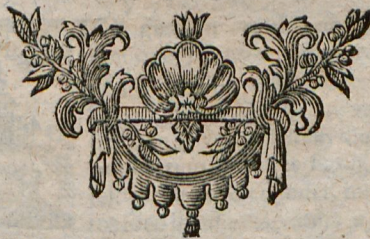
M. GODOFREDO PROFE

FRANCOFVRTANO

AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINI

IN REGIA FRIDERICIANA

ADIVNCTO.

af.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
LITTERIS HENDELIANIS.